

■
SERKAN DERİN,
TASAVVUF ve BUDİZMİN ORTAK DİLİ,
Endülüs Yayınları, İstanbul 2018, 376s.

Doktora Öğrencisi

AYSUN ÖZVEREN

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

0000-0001-6106-8787

aozveren2001@yahoo.com

*Şeriat, tarikat yoldur varana,
Hakikat, marifet andan içerü
(Yunus Emre).*

*Benim kutsal hayatım beni huzura, üst bilgiye, aydınlanmaya,
Nirvana'ya götürdü. Bu, sekiz dilimli soylu yoldur (Buda-Maha-
Govinda Sutta, s.280).*

Serkan Derin tarafından kaleme alınan eser, sosyal bilimlerin edebiyat alanında yapılan doktora çalışmasının kitap haline getirilmiş şeklidir. Kitapta “Türk Tasavvufu” olarak isimlendirilen Yesevî, Bektaşî ve Yunus Emre geleneğinin (ayrıca Melamîlik ve Kalenderîlik konularının) İslam düşüncesiyle ilgili anlayışı ele alınırken, tasavvuf ve Budizm’le ilgili tarihsel ve dönemsel bilgilere de yer verilmiştir.

Bireyin ruhsal arınmaya dair çabası, dinin sezgisel yönünün ilgi alanına girmektedir. Eserde İslam tasavvufunun ve Budizm’in kavramlar üzerinden karşılaştırması yapılmaktadır. Araştırmanın ana hedefinin, tasavvufun kökenlerinde Budizm’in varlığı gibi bir iddianın bulunmadığı, tarihsel süreçte her ne kadar sonradan ortaya çıksa da tasavvufun Kur’an-ı Kerim ve Sünnet referanslı oluşu vurgulanmaktadır (s.15-16). Bununla birlikte insan ruhunu inceleme konusu edinen mistik sistemlerin sosyo-politik, ticari ve kültürel sebeplerle ortak noktalarda buluşma ve birbirlerinden etkilenme potansiyeline dikkat çekilmektedir (s.21).

Eser, üç ana başlık ve alt başlıklardan oluşmaktadır. “Önsöz”den sonra “Giriş” kısmında, konunun takdimi, yapılan çalışmalar, yararlanılan kaynaklar ve karşılaşılan problemlerden bahsedilmektedir (s.13-35).

Birinci bölümde her iki öğretinin dini-tarihi arka planı anlatılmıştır. Budizm’in Orta Asya’da, tasavvufun Asya’da ortaya çıkışı, yayılması ve esasları ele alınmıştır. Budizm’de bağımlı varoluş yasası, dört temel hakikat, sekiz dilimli yol, karma, nirvana gibi temel öğretilere yer verilmiştir. Tasavvufta Melamîlik, Kalenderîlik, Yesevîlik örnekleri ile Anadolu’da tasavvufun temel prensiplerine değinilmiştir (s.42-102). Türk tasavvuf anlayışında “dört kapı kırk makam” şeklinde tasnif

edilen kurallar (şeriat, tarikat, hakikat, marifet) incelenmiştir. Dörtlü tasnifin İslam düşüncesinde “İman, İslam ve İhsan” şeklinde formüleşmesinden bahsedilmiş, bu durumun Yesevîlik ve Bektaşîlik’te nasıl yorumlandığı açıklanmıştır. Yunus Emre’nin bakış açısı örneklerle sunulmuştur (s.102-112).

İkinci Bölüm, “Budizm Ve Tasavvufta Öğretiler” başlığını taşımaktadır. Bu bağlamda felsefe, mistik tecrübenin basamakları, ileri derecede yoğunlaşma, nirvana-fena, vecd/esrime kavramlarına değinilmiştir. Duygular, eylemler ve nefis konuları, hakikate ulaşmada ortaya çıkan engeller anlatılmıştır. “Tepkisellik” başlığı altında ritüellere, Budist rahiplere ve uyguladıkları katı riyazete gösterilen tepkilere yer verilmiştir (s.116-221).

Üçüncü ve son bölümde ise; “Şanga/Tarikat, Öğretmen-Mürşit, Mürit-Bikşu” kavramları açıklanmıştır. Karizmatik liderlerin nitelikleri, mitik anlatılar, olağanüstü güçler, sahte öğretmeni ortaya çıkarma, keramete itibar etmeme gibi konular örneklerle incelenmiştir (s.238-334).

Yazar, İslam mistik yapısını teşkil eden tasavvufun Şamanizm, Manihaizm, Budizm, Hinduizm gibi kültürlerden etkilenmeye müsait oluşuna dikkati çeker. Melamîlik, Kalenderîlik gibi tarikatlara bağlı dervişlerin Budist keşişler ve Hindu Sathular ile benzerlik göstermesi aynı konuya odaklanmalarının yanında karşılıklı etkileşimin olabileceğinden bahsetmektedir (s.343-344).

Eserde her iki sistemin muhtevasına bakıldığında;

Âdab, ahlâk (alçak gönüllülük, iyiyi kötüyü tanımak, harama el uzatmamak, incitmemek, sır saklamak) bilgelik, çilecilik, ulaşılan makamlar, manevi yolculuk, seyr, doğru ve yanlış yollar, vuslat, müşahede, kozmoloji, mucizeler ve tehlikeleri, iyi bir rehberin nitelikleri gibi konularda her iki öğretinin de benzer yönleri bulunduğu görülmektedir.

Tanrı inancı ve karma öğretisi gibi hususlarda ise temel farklılıklar kendini göstermektedir. Budizm’de belli bir tanrı inancı yoktur. Tasavvufta Allah inancı ve Kur’an-ı Kerim’in emirlerini ve Peygamberin Sünnetini uygulama söz konusudur.

Nirvana ve fenafillâh karşılaştırmasında; her ikisinde de bitme, sönme, son bulma içeriğinden bahsedilmektedir. Fenanın üç derecesi vardır. Bunlar; niteliklerin, iradenin ve bilincin yok olmasıdır. Tasavvuftaki fena anlayışında Budizm'deki gibi benliğin kaybolması söz konusu değildir. Benliğin tümden yok edilemeyeceği, Allah'ta devam ettiği vurgulanmaktadır (s.166-167).

Eserde erken dönem kaynaklar yanında, İngilizce ve Türkçe güncel çalışmalardan da faydalanılmıştır. Kitabın sonuna eklenen dizin araştırmacılara kolaylık sağlamaktadır.

Eser, insanın fitratında bulunan iyilik ve kötülüğün, kemâlat içgüdüünün farklı kültür ve coğrafyaya mensup olsa bile ortak noktada nasıl buluşabildiğini edebiyat özelinde sunma çabası gütsede tasavvuf ve dinler tarihi araştırmacıları için de başvuru niteliği taşımaktadır. Akademik olduğu kadar sade ve akıcı bir dil de kullanan Serkan Derin'i ve eseri okuyucuyla buluşturan Endülüs Yayınları'nı tebrik ederiz.

İyi okumalar...